

Een schitterend ongeluk

Sytze Keuning

Bijna twintig jaar geleden zond de VPRO op televisie een spraakmakende serie gesprekken uit, waarin Wim Kayzer een zestal vooraanstaande internationale wetenschappers interviewde, waaronder de natuurkundige Freeman Dyson, neuroloog Oliver Sacks en biochemicus Rupert Sheldrake. De serie had als titel "Een schitterend ongeluk". Dit refereerde naar het ontstaan van de menselijke intelligentie en ons denken in een lange reeks van spontane evolutionaire ontwikkelingen en toevalligheden.

Soms leidt iets schijnbaar per ongeluk tot iets heel moois. In de bodem zien we hetzelfde. Op dit moment zijn er prachtige ontwikkelingen aan de gang. Kijk maar naar het DOO programma van SKB. Dit onderzoeksprogramma staat voor de duurzame ontwikkeling van de ondergrond en

kent vier hoofdlijnen: bodemenergie, waterbeheer, ondergrondse ordening en ecosysteemdiensten van de bodem. Het thema bodemenergie richt zich op de mogelijkheden om warmte uit de bodem te halen of er juist in te stoppen. De economische betekenis hiervan zou voor Nederland kunnen oplopen tot 10 miljard euro per jaar. Met de druk op het bovengronds ruimtegebruik komt de ondergrond in beeld als nieuwe dimensie voor bouwen en vervoer. Daarnaast herbergt de bodem natuurlijke functies die we ecosysteemdiensten noemen, zoals het vermogen van gezonde bodems om zelf ziektes en plagen te weren of het vermogen om water op te slaan en biologisch te zuiveren. En dat is de top van de ijsberg.

Kortom we zijn ons zeer bewust aan het raken van de mogelijkheden en de waarde van de bodem. Wat heeft deze mooie ontwikkeling in gang gezet? In feite een ongeluk. In de jaren vijftig en zestig van de twintigste eeuw was de bodem een laag waarop we bouwden en verbouwden. Alles wat in en onder die laag verdween, inclusief afval, was uit het zicht en voor altijd weg dachten we. Of eigenlijk dachten we juist heel weinig. We waren ons – maatschappelijk gezien – totaal niet bewust van wat zich afspeelde in de ondergrond. We hadden geen idee dat mobiele verontreinigingen zich jarenlang konden verspreiden, zodat

we de chemische afdankers vanzelf weer een keer ergens tegen moesten komen. En dat gebeurde tot onze schrik begin jaren tachtig aan de lopende band.

Inmiddels zijn we drie decennia verder en hebben we de problematiek redelijk onder controle gekregen en zijn technieken ontwikkeld om de bodemkwaliteit te herstellen. Maar er gebeurde meer. Door onze intensieve bemoeienis met het bodemsysteem hebben we ontdekt dat de bodem van nature een grote veerkracht heeft. Wanneer de condities gunstig zijn of een handje worden geholpen beschikt de bodem over een zelfreinigend vermogen dat ons soms versteld doet staan en veel opruimkosten kan besparen. We verbazen ons over het ecosysteem bodem en wat daar allemaal plaatsvindt en gaan de bodem steeds meer zien als een levend en in zekere zin intelligent systeem. Goed beschouwd is hier sprake van een schitterend ongeluk. Een in de tijd uitgesmeerde ramp was nodig om ons bewust te maken. Eerst van de omvang van het ongeluk zelf als gevolg van ons eigen handelen, en vervolgens van de onvermoede potenties van het bodemsysteem.

Daarom zijn de mensen uit de bodemwereld die zich hier al tien of twintig jaar mee bezig houden, ook zo teleurgesteld dat SKB ze naar hun gevoel zo heeft laten vallen in het nieuwe SKB-DOO programma. Dit is een weeffout die snel moet worden goed gemaakt, door de zorg voor bodemkwaliteit en bodemherstel een serieuze plek te geven naast de nieuwe sporen. Ons groeiende bewustzijn van de functies van de ondergrond - dat met de verontreinigingsproblematiek met een schok in gang is gezet - zorgt er nu voor dat de bodem een switch maakt. Van bodem als maatschappelijk probleem, naar een bodem die antwoorden gaat geven op maatschappelijke vraagstukken, zoals de vraag naar duurzame energie of naar duurzame landbouw. Het is goed om te beseffen dat 'nieuw' voortborduurde op de verworvenheden van 'oud'. Het Oude Testament verdween ook niet na het verschijnen van het Nieuwe Testament.

s.keuning@planet.nl

